

Přichystal, A., Kovář, J. J., Kuča, M., Fridrichová, K. 2019: The jadeitite-omphacitite and nephrite axeheads in Europe. The case of the Czech Republic. In: R. Gleser, D. Hofmann (eds): *Contacts, boundaries & innovation in the fifth millennium. Exploring developed Neolithic societies in central Europe and beyond*. Leiden: Sidestone Press, 289–304.

Přichystal, A., Romanovský, A., Šebela, L., Kuča, M. 2018: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 59(1), 143–145.

Tichý, R., Přichystal, A., Kučírek, K., Dohnálková, I., Drahorád, M., Lukš, S. 2021: Jadeitit a metabazit. Experiment s vrtáním surovin moravských neolitických a eneolitických kamenných broušených nástrojů. *Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii* 23, 64–75.

Obr. 16. Neslovice. Zlomek sekery z jadeititu. Foto A. Přichystal.

Fig. 16. Neslovice. Fragment of a jadeitite axe. Photo by A. Přichystal.

Summary

A unique small polished axe made of jadeitite (or Viso type eclogite), modified into a pendant, was found by Z. Schenk in 2014 during a surface survey in the 'Podsedky ve višňůvkách' field (Němčice nad Hanou cadastral area, Prostějov District; Fig. 14, 15). This very rare polished artefact can be generally dated to the Lengyel culture.

Zdeněk Schenk, Antonín Přichystal

Neslovice (okr. Brno-venkov)

„Hranice“.

Lengyelská kultura. Místo sběru. Povrchový sběr. Revizní výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum, inv. č. 90051.

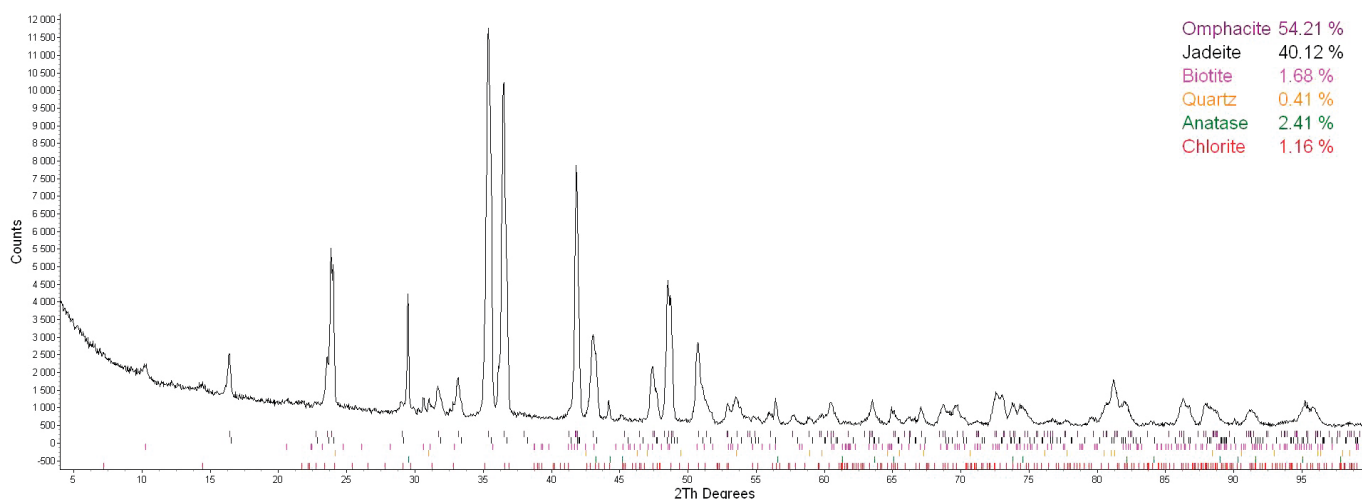
Lokalizace: WGS-84: 49.1347650N, 16.3811439E

Při charakteristice neolitického a eneolitického osídlení Neslovicka (okres Brno-venkov) popsali Hájek et al. (2017) z trati „Hranice“ zajímavý nález špičaté týlové partie trojúhelníkovité sekerky s oválným příčným průřezem a zařadili jej do staršího stupně lengyelské kultury. Původní, precizně vybroušená sekera kapkovitého tvaru byla velmi pravděpodobně záměrně rozbita, a známe z ní nyní jen její týlovou partii. Autoři si všimli, že byla použita výjimečná surovina, kterou označili jako nefrit. Dosud žádná z nefritových seker nalezených na Moravě

a v českém Slezsku nemá tímto způsobem zhotovenou týlovou partii, tento tvar je po celé Evropě charakteristický pro sekery produkované z jadeititu. To vedlo autora k petrografickému přezkoumání suroviny.

Zlomek sekery o délce 3,9 cm, maximální šířce 3,3 cm a maximální tloušťce 1,7 cm je zhotoven z temně zelené horniny se světlejšími nažloutle zelenými skvrnami (obr. 16). Hmotnost artefaktu je 31,4 g, orientační magnetická susceptibilita $0,13 \times 10^{-3}$ f (malý zlomek nepokrývá hlavu kappametry ani nedosahuje potřebné tloušťky) a hustota zjištěná metodou dvojího vážení dosahuje $3,34 \text{ g/cm}^3$. Již podle vysoké hustoty je zřejmé, že se nemůže jednat o nefrit, např. švýcarské nefrity mají hustoty kolem $2,87\text{--}2,92 \text{ g/cm}^3$, hustota nefritu z polského Jordanova vychází mírně vyšší ($2,990\text{--}2,995 \text{ g/cm}^3$; podrobněji viz Přichystal et al. 2023). Hustota odpovídá jednoznačně jadeititu, což potvrdil i rtg-difrakční záznam provedený na vyleštěném povrchu. Podle D. Všianského obsahuje vzorek přes 94 % pyroxenů (54 % omfacitu a 40 % jadeitu), necelá 2 % biotitu a přes 2 % anatasu, dále křemen a chlorit (obr. 17).

Neslovice tak představují 20. spolehlivě doložený nález jadeititové respektive omfacit-jadeititové sekery na Moravě a v českém Slezsku. I v tomto případě musíme předpokládat provenienci suroviny ze severozápadní Itálie, buď z primárních zdrojů na hoře Monviso, případně ze štěrků řeky Po (Pád) pod jejími svahy nebo z převážně sekundárního zdroje (valouny v třetihorních slepencích) v masivu Beigua, jenž leží od Monvisa asi 120 km vzdušnou čarou na jihovýchod.

Obr. 17. Neslovice. Rtg-difraktografický záznam sekery. Autor D. Všianský.

Fig. 17. Neslovice. XRD pattern of the axe. Author D. Všianský.

Literatura

- Hájek, Z., Bartík, J., Čerevková, A., Koubková, H. 2017: Neolitické a eneolitické osídlení Neslovicka (okres Brno-venkov). *Praehistorica* XXXIII(1–2), 165–168.
- Přichystal, A., Rataj, P., Všianský, D. 2023: Petroarchaeological investigation of three nephrite axes from Moravia and Czech Silesia. *Přehled výzkumů* 64(1), 53–60.

Summary

The raw material of a stone axe (Fig. 16) found in Neslovice (Brno-Country District; Hájek et al. 2017), originally believed to be made of nephrite, was analysed petrographically. The shape and cultural context of the find corresponds most closely to axes made of jadeitite. Density measurements and X-ray diffraction analysis (Fig. 17) confirmed that the artefact is made of jadeitite/omphacitite originating from north-western Italy, specifically the Monviso Mountain or Voltri Massif in the Beigua UNESCO Global Geopark.

Antonín Přichystal

Oslavany (okr. Brno-venkov)

„Stará hora“.

Kultura lineární keramiky, kultura vypíchané keramiky. Sídliště, hrob. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49,120605N, 16,333695 E

V průběhu března až listopadu proběhla další výzkumná sezóna záchraného archeologického výzkumu na lokalitě Oslavany – „Stará hora“ pod záštitou Moravského zemského muzea v Brně a společnosti Archaia Brno z. ú. vyvolaná stavbou „Oslavany Stará hora – nová čtvrť pro bydlení“ prováděnou společností Winning Estate Delta s.r.o. (Bučo 2025). Výzkum byl realizován v prostoru plánovaných stavebních prací. V roce 2024 se jednalo

o pokračování výzkumu v prostoru budoucích cestních komunikací a retenčních nádrží. Nejstarší doložené archeologické situace náleží kultuře s lineární keramikou. Jednalo se o pokračování sídliště zachyceného v první fázi výzkumu (Bučová Čerňavová et al. 2023). Kromě klasických sídlištních jam byl objeven i atypický pohřeb jedince uloženého vsedě (obr. 18). Kostra patřila pravděpodobně muži ve věku 25–30 let. Jedinec trpěl hypoplazií zubní skloviny, paradentózou a četnými entezopatiemi. V rámci této výzkumné sezóny bylo doloženo i mladší osídlení kultury s vypíchanou keramikou.

Literatura

- Bučo, M. 2025: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Oslavany Stará hora – nová čtvrť pro bydlení – 2024“*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 08/24. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archaia Brno z. ú.
- Bučová Čerňavová, K., Bučo, M., Bedáňová, A. 2023: Oslavany (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 64(1), 191.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation continued at the Oslavany – Stará Hora site (Brno-Country District; Bučo 2025). The excavation documented another part of the settlement dated to the Linear Pottery and Stroke-Ornamented Ware cultures (cf. Bučová Čerňavová et al. 2023). The solitary burial of an adult man buried in a sitting position within a settlement pit (Fig. 18) was a unique discovery.

Katarína Bučová Čerňavová, Michal Bučo

Písečné (k. ú. Václavov u Chvaletína, okr. Jindřichův Hradec)

„Sadeln“, „Modleticko“.

Lengyelská kultura. Exploatačně-díleňský areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9797000N, 15.4395200E

V posledních dvou dekáдах prováděli autoři zprávy s pomocí řady spolupracovníků (T. Klouda, J. a Z. Vavruškoví, M. Mejzlíková, M. Steffel a další) intenzivní povrchové prospekce v regionu Jemnicka na západní Moravě. Díky nim můžeme dnes prostor meziřící řek Želetavky a Moravské Dyje označit za periferii stabilního osídlení lengyelské kultury na Moravě a vše nasvědčuje tomu, že na téže úrovni pokračuje okraj osídlení také v oblasti přilehlého Dolního Rakouska. Kromě značně variabilní sídelní strategie a objevu mnoha desítek nových archeologických lokalit se zde podařilo prokázat i intenzivní využívání lokálních surovin na produkci kamenné industrie (Bartík 2012; 2013; 2014; Bartík, Krmíček 2013). Několik posledních let jsme se proto věnovali cílenému vyhledávání a výzkumu exploatačně-díleňských areálů. Na počátku roku 2024 se podařilo učinit další významný posun ve výzkumu, jelikož byl objeven primární výchoz porfyrického mikrodioritu, který můžeme zároveň na základě získaných nálezů determinovat jako potenciální exploatační areál a primární dílnu. Lokální porfyrické mikrodiority byly v zájmovém regionu intenzivně využívány na produkci vrtané i nevrtané broušené industrie v mladším stupni lengyelské kultury a dnes již víme, že na jejich redistribuci se podílelo několik sekundárních dílen na sídlištních nacházejících se ve vzdálenosti do 10 km od nově identifikovaného zdroje. Distribuční radius polotovarů a hotových nástrojů je však výrazně větší (nižší desítky kilometrů).

Obr. 18. Oslavany. Hrob č. 804. Foto M. Bučo.

Fig. 18. Oslavany. Grave No. 804. Photo by M. Bučo.